

94(477.54)“1932-
H35 1933”

НАЦІОНАЛЬНА
КНИГА
ПАМ'ЯТІ
ЖЕРТВ
ГОЛОДОМОРУ
1932
1933
РОКІВ
В УКРАЇНІ
ХАРКІВСЬКА
ОБЛАСТЬ

УКРАЇНА ПАМ'ЯТАЄ - СВІТ ВИЗНАЄ!

**УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ**

**ХАРКІВСЬКА
обласна державна адміністрація**

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ՄԱՐԻՆԻ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ՄԱՐԻՆԻ
ՀԱՅԿԱՅԻՆ ՄԱՐԻՆԻ

НАЦІОНАЛЬНА
КНИГА
ПАМ'ЯТІ
ЖЕРТВ
ГОЛОДОМОРУ

1932-1933

РОКІВ
В УКРАЇНІ

ХАРКІВСЬКА
ОБЛАСТЬ

УДК 94(477.44)"1932-1933'

Н 35

Обласна редакційна колегія Харківського тому серії «Реабілітовані історією»:

Черняк М. Є., Ровчак Л. Б., Аннопольська В. В., Астахова В. І., Захаров Є. Ю., Золотарьов В. А., Калініченко В. В., Куш Є. О., Меркулов К. О., Овсянніков С. І., Панов М. І.

Авторський колектив та упорядники:

Ровчак Л. Б., Шуйський І. В., Лапчинська Н. В., Скороходова С. Е., Григор'єв С. М., Мілютіна О. О., Осіковська В. О., Суфранова А. А., Петренко Є. В., Величко Т. Ю., Гузенко В. М., Городко І. С., Канцедаль О. В., Овсяннікова В. П., Трефілова О. В., Юхименко Л. З.

Рецензент:

Рябенко О. Л., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії і культурології Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова

**Організаційний комітет з підготовки та проведення в області заходів
у зв'язку із 85-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні:**

Черняк М. Є., Бабічев А. В., Скакун О. Є., Аннопольська В. В., Ісаєнко І. П., Кириленко В. М., Корсунов Ю. М., Курцев О. Ю., Максимов О. М., Сіроштан Г. М., Труш О. О., Шпарага Ю. І., Яцина О. А.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні. Харківська область / обл. редкол.: М. Є. Черняк, Л. Б. Ровчак, В. В. Аннопольська та ін.; авт. кол. та упоряд.: Л. Б. Ровчак, І. В. Шуйський, Н. В. Лапчинська та ін. — Харків : Золоті сторінки, 2018. — 1024 с.

ISBN 978-966-400-457-9

До Книги другої Харківського тому Національної книги пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років включені відомості про померлих мешканців Валківського, Ізюмського, окрім міста Ізюм, Кегичівського, Коломацького, Красноградського, Краснокутського, Куп'янського, Лозівського, Печенізького, Сахновщинського та Шевченківського районів. Мартиролог книги поданий за сучасними районами та сільрадами Харківської області.

Харківський том побудований за єдиною структурою та містить крім мартирологу розділи документів, свідчень очевидців, довідку про адміністративно-територіальний поділ, покажчики та список скорочень.

Видання розраховане на науковців, викладачів вищих навчальних закладів, істориків, краєзнавців, усіх тих, хто цікавиться історією Харківщини.

УДК 94(477.44)"1932-1933"

ISBN 978-966-400-457-9

© Комунальне підприємство
«Регіональний інформаційний центр»
Харківської обласної ради, 2018

ЗМІСТ

Переднє слово.....	5
Вступ. Голодомор 1932-1933 років і політичні репресії на Харківщині.....	6

МАРТИРОЛОГ

Валківський район.....	22
Ізюмський район.....	152
Кегичівський район.....	225
Коломацький район.....	276
Красноградський район.....	314
Краснокутський район.....	473
Куп'янський район.....	536
Лозівський район.....	694
Печенізький район.....	753
Сахновщинський район.....	779
Шевченківський район.....	789

ДОКУМЕНТИ

№ 1. Постанова ЦК ВКП(б) «Про організацію хлібозаготівель у кампанію 1932 року».....	807
№ 2. Витяг із протоколу засідання Центрального штабу по боротьбі з хлібними чергами та влаштуванню порядку розподілу хліба в м. Харкові.....	810
№ 3. Телеграма Голови Президії Всеукраїнської спілки кооперативних організацій М. В. Михайлика про постачання краму в сільські райони виключно для стимулювання хлібозаготівель.....	811
№ 4. Інструкція прикріплення та відкріплення забірних книжок хлібних розподільників робітничих кооперативів м. Харкова.....	812
№ 5. Директивний лист наркомату фінансів УСРР про передачу на експорт сировини, вилученої у селян при розкуркуленнях та конфіскаціях.....	813
№ 6. Постанова Харківського облвиконкому про створення інформаційної мережі для збору даних про перебіг та наслідки господарчо-політичних кампаній.....	814
№ 7. Рішення Харківської МКК КП(б)У про виключення зі студентів і членів партії Литвиненка за куркульське тлумачення твору Панаса Мирного.....	815
№ 8. Стенограма засідання Харківської міської ради, присвяченого хлібній кризі.....	816
№ 9. Копія анонімної листівки, складеної мешканцем м. Луганська К. Х. Пономаренком, надісланої ДПУ УСРР до ЦКК КП(б)У.....	821
№ 10. Резолюція президії Харківської міськради щодо негайного вилучення з м. Харкова бездомного та безпритульного елемента, створення Надзвичайної санітарної комісії при міськраді.....	822
№ 11. Таємна постанова секретаріату Харківського міськпарткому КП(б)У про хлібозаготівлі, ухвалена опитом, з вимогою застосування репресій до одноосібників, які не виконали зобов'язань з хлібозаготівлі. Додаток до протоколу від 10 січня 1933 р.....	824
№ 12. Постанова Президії обласної КК-РСІ про застосування репресій через незадовільний стан надходження мірчука по Харківській області.....	825
№ 13. Витяг з «Положення про паспорти» щодо осіб, яким паспорти не видаються.....	827
№ 14. Національний склад населення Харківської області за даними Всесоюзного перепису 1926 року.....	828
№ 15. Кримінальні справи, провадження яких було відкрите на виконання рішень Харківської обласної колегії КК-РСІ у 1932-1933 рр.....	830
№ 16. Постанова президії Харківської міської КК «Про недоліки в постачанні іноземних робочих спеціалістів на ХТЗ».....	832

№17	Рішення президії Харківського облвиконкому щодо вилучення у селян жорен та притягнення до карної відповідальності за таємне перемелювання зерна в домашніх умовах. З протоколу від 13 січня 1933 р.....	834
№ 18.	Стаття в «Літературній газеті» про участь українських письменників у хлібозаготівельній кампанії.....	835
№ 19.	Рішення РКК РСІ Дзержинського району м. Харкова про звільнення з роботи і виключення із членів КП(б)У завідувача їдальнею ХАЗу О. К. Нечепуренка за розбазарювання та розкрадання хліба.....	836
№ 20.	Витяг із протоколу засідання правління артлі «Більшовик» с. Велика Комишуваха Петрівського району Харківської області, присвяченого чистці колгоспу через невиконання хлібозаготівлі.....	837
№ 21.	Постанова Харківської обласної контрольної комісії КП(б)У про засудження самогубства члена партії А. П. Баринди як прояву м'якотілості та нестійкості на хлібозаготівлі.....	838
№ 22.	Постанова президії Харківської міськради щодо продовження фінансування буксирних бригад на хлібозаготівлях.....	839
№ 23.	Проект постанови ВУЦВК про кримінальну відповідальність голів сільських рад за незаконне звільнення господарств від виконання м'ясозаготівель.....	840
№ 24.	Постанова президії ХМКК і колегії РСІ «Про стан підготовки до весняної сівби по Люботинському кущу».....	841
№ 25.	Рапорт інспектора міліції про затримання В. О. Пузикова та В. Г. Люшненка за спробу фотографування черги за комерційним хлібом у м. Харкові.....	844
№ 26.	Витяг із повідомлення Харківської обласної каси соціального страхування міськздорвідділу Харкова про навмисне ігнорування районними лікарями заповнення історій хвороб.....	845
№ 27.	Ухвала Харківського облвиконкому про запровадження обов'язкового реєстрування РАГСами причин смерті за лікарськими свідченнями.....	846
№ 28.	Постанова Харківської обласної контрольної комісії КП(б)У про виключення з партії професора П. Ю. Дятліва.....	847
№ 29.	Протокол засідання урядової комісії в справі боротьби з епідеміями щодо інтернування дітей, яких підбирають на залізниці, організації загороджувальних загонів ДПУ і т. ін.....	848
№ 30.	Ухвала Харківського обкому КП(б)У про виконання постанови ЦК ВКП(б) про організацію трудових поселень ОДПУ.....	850
№ 31.	Зі стенограми виступу секретаря Харківського обкому КП(б)У П. П. Постишева на засіданні секретаріату Харківського міськпарткому КП(б)У щодо роз'яснення харківським робітникам тяжкого становища на селі.....	851
№ 32.	Постанова Правління Укрколгоспцентру про порядок постачання сільських вчителів.....	852
№ 33.	Постанова об'єднаного засідання президії ЦКК КП(б)У та колегії НК РСІ про розбазарювання конфіскованих тварин у Балакпійському районі Харківської області.....	853
№ 34.	Заява колективу учителів Озерської семирічної школи про незадовільне постачання продуктів.....	854
№ 35.	Постанова президії ХМКК і колегії РСІ на доповідь «Про санітарний стан робочих потягів і вокзалів Харківського вузла».....	855
№ 36.	Постанова президії Харківського облвиконкому про затвердження розподілу риби між колгоспами Харківської області для стимулювання обробітку цукрового буряку.....	857
№ 37.	Медико-організаційні заходи з організації громадського дитячого харчування в уражених сільських місцевостях, а також налагодження щоденного сигнально-оперативного обліку смертності.....	858
№ 38.	Заселеність Харківської області на 1933 рік.....	863
№ 39.	Обіжник Харківського облвідділу народної освіти до районних відділів щодо термінового надання для доповіді на бюро обкому КП(б)У характеристик учителів з «соціально чужим походженням».....	865
№ 40.	Таємна ухвала Харківського обкому КП(б)У про видачу продовольчої допомоги сільським комуністам і комсомольцям.....	866
№ 41.	Таємне розпорядження секції Охматдит Харківського міськздорвідділу лікарям та завідувачам дитбудинків щодо надання підібраним дітям імен.....	867
№ 42.	Стенограма засідання особливої наради при побутовій секції Харківської міської ради, присвяченого надзвичайному стану дитячої безпритульності і смертності на Харківщині.....	868
№ 43.	Лист наркома охорони здоров'я УСРР С. І. Канторовича до особливоуповноваженого Центральної надзвичайної комісії по м. Харкову професора В. М. Когана-Ясного щодо необхідності упорядкування хлібних черг.....	876

№ 44. Рішення секретаріату Харківського міськпарткому КП(б)У про зобов'язання вчителів шкіл Харківської приміської смуги залишитися під час літньої відпустки на селі. Витяг із протоколу від 26 липня 1933 р.....	877
№ 45. Рішення секретаріату Харківського міськпарткому КП(б)У щодо припинення на підприємствах м. Харкова збору речей для дітей колгоспників. Витяг із протоколу.....	878
№ 46. Витяг з протоколу наради комісії Харківської міськради у справах збиральної кампанії про порядок помолу хліба з нового врожаю.....	879
№ 47. Протокол наради у відділі комунального господарства Харківської міськради щодо реорганізації цвинтарного господарства м. Харкова, перетворення деяких кладовищ на парки.....	880
№ 48. Постанова президії Харківського облвиконкому про боротьбу з нездачею хліба куркульськими господарствами.....	882
№ 49. Постанова Харківського облвиконкому «Про боротьбу з нездачею хліба куркульськими господарствами».....	883
№ 50. Постанова президії Харківської міськради про закриття чотирьох міських кладовищ та перетворення їх територій на парки.....	884
№ 51.3 довідки відділу постачання Харківської міськради про забезпечення м. Харкова хлібом.....	885
№ 52. Таємна ухвала Харківського обкому КП(б)У про організацію прийому переселенців	887
№ 53. Обіжник Харківської міської споживспілки щодо норм відпуску продуктів на жовтень 1933 року, а також додаткових продуктів до Жовтневих свят окремим категоріям населення та дітям.....	888
№ 54. Цілком таємна постанова Харківського облвиконкому про розподіл хлібних фондів переселеним до Харківської області.....	890
№ 55. Таємний лист Харківського облвиконкому про припинення застосування репресій до районів, які виконали заготівельні завдання.....	891
№ 56. Витяг із протоколу засідання партколегії Харківської міської контрольної комісії КП(б)У щодо виявлення на ХПЗ робітників без паспортів з вимогою звільнити усіх осіб, які не отримали паспортів і не прописані у м. Харкові або в 50-кілометровій зоні.....	892
№ 57. Обіжник Епідемічної комісії при Раднаркомі УСРР до місцевих надзвичайних комісій по боротьбі з епідеміями та відділів охорони здоров'я щодо маскування проти епідемічних заходів під боротьбу за чистоту.....	893
№ 58. Постанова РИК УСРР про порядок використання майна осіб, виселених у зв'язку з паспортизацією.....	894
№ 59. Цілком таємна постанова РНК УСРР про порядок розподілення хліба померлих колгоспників.....	895
№ 60. Із виступу А. А. Хвилі (Олінтера), першого заступника наркома освіти УСРР, на Харківській об'єднаній 2-й обласній та 4-й міській конференції КП(б)У. Витяг зі стенограми конференції.....	896
№ 61. Відомості про участь харківської міліції у поверненні «розкраденого і захованого класовими ворогами хліба», наведені у привітанні РСМ Харківській об'єднаній 2-й обласній та 4-й міській конференції КП(б)У. Витяг зі стенограми конференції.....	897
№ 62. Із виступу начальника політсектора Харківського обласного земуправління Моїсеєнка на Харківській об'єднаній 2-й обласній та 4-й міській конференції КП(б)У. Витяг зі стенограми конференції.....	898
№ 63. Із виступу голови Красноградської районної контрольної комісії робітничо-селянської інспекції Ніренбурга на Харківській об'єднаній 2-й обласній та 4-й міській конференції КП(б)У. Витяг зі стенограми конференції.....	899
№ 64. Постанова Президії Харківського облвиконкому про набір робочої сили в 1934 році.....	900
№ 65. План Президії Харківського облвиконкому набору робочої сили по районах області в 1934 році.....	901
№ 66. Цілком таємна постанова Харківського облвиконкому про негативні настрої, пов'язані із запланованими змінами адміністративних меж районів Харківської області.....	902
№ 67. Рішення Харківського облвиконкому про збільшення лімітів вербовки для забезпечення робітниками з ЦЧО, Західної області РФ, БСРР радгоспів Харківської області.....	903
№ 68. Із щоденника, вилученого при арешті літературного редактора «Укрдержнацменвидаву» Дороти Федербуш.....	904
№ 69. Витяг із показів Дороти Федербуш, наданих прокурору ДПУ УСРР Леву Крайньому про зміст щоденника, вилученого при арешті.....	907
№ 70. Рішення Харківського облвиконкому про надання переселенцям ЦЧО в безкоштовне та постійне користування безхазяйних господарств вимерлих внаслідок Голодомору в Харківській області.....	908

№ 71. Цілком таємна постанова Харківського облвиконкому про підготовку довиборів членів сільських рад замість «вибувших».....	909
№ 72. Доповідна записка Сахновщинського райвідділу ДПУ про опухання від голоду сім'ї переселенця П. С. Борисова.....	910
№ 73. Таємна постанова ВУЦВК і РИК УСРР «Про зняття судимості з колгоспників».....	912
№ 74. Постанова РНК СРСР «Про норми обов'язкових поставок сільськогосподарських продуктів державі для розкуркулених господарств».....	914
№ 75. Зведена відомість плану заселення вимерлих внаслідок Голодомору районів Харківської області у 1934-1935 рр.....	915
№ 76. Роз'яснення Харківського облвиконкому про застосування таємної постанови ВУЦВК і РИК УСРР «Про зняття судимості з колгоспників».....	916
№ 77. Відмова Харківського Облвиконкому мешканці Дергачівської сільради А. Ф. Яровій у поверненні хати, проданої 1931 р. за невиконання хлібозаготівлі.....	917
№ 78. Витяг із показів кримінальної справи М. К. Синькова про голод на Харківщині 1932-1933 років.....	918
№ 79. Із щоденника, долученого до кримінальної справи викладачів вишів А. Я. Блюмкіна, А. Т. Бузяня, А-Й. Ю. Зуніна, М. К. Синькова.....	920
№ 80. Протокол допиту інженера Промбудпроекту В. П. Сафонова, звинуваченого у недонесенні на колегу, який ознайомив його з інформацією про голод в СРСР.....	923
№ 81. Витяг із листа-клопотання Олени Каплан до Йосипа Сталіна про звільнення репресованої матері.....	925
№ 82. Витяг з інтерв'ю Еліди Золотоверхої, дочки авторки щоденника про Голодомор 1932-1933 років на Харківщині.....	926
№ 83. Постанова Головного слідчого управління Служби безпеки України про порушення кримінальної справи щодо вчинення геноциду в Україні в 1932-1933 роках.....	929
№ 84. Постанова слідчого відділу Головного управління Служби безпеки України у м. Києві та Київській області щодо організації вчинення геноциду в Україні в 1932-1933 роках.....	931
№ 85. Постанова Апеляційного суду м. Києва у кримінальній справі, порушеній Службою безпеки України за фактом вчинення геноциду в Україні в 1932-1933 роках.....	935

СВІДЧЕННЯ ОЧЕВИДЦІВ

Валківський район.....	972
Ізюмський район.....	975
Кегичівський район.....	979
Коломацький район.....	981
Красноградський район.....	983
Краснокутський район.....	985
Куп'янський район.....	988
Лозівський район.....	992
Печенізький район.....	996
Сахновщинський район.....	999
Шевченківський район.....	1002
Адміністративно-територіальний поділ Харківщини на початку 30-х років XX століття.....	1004
Ілюстрації.....	1006
Список скорочень.....	1012
Географічний показник.....	1014
Валківський район.....	1014
Ізюмський район.....	1015
Кегичівський район.....	1015
Коломацький район.....	1016
Красноградський район.....	1016
Краснокутський район.....	1017
Куп'янський район.....	1017
Лозівський район.....	1018
Печенізький район.....	1019
Сахновщинський район.....	1019
Шевченківський район.....	1019